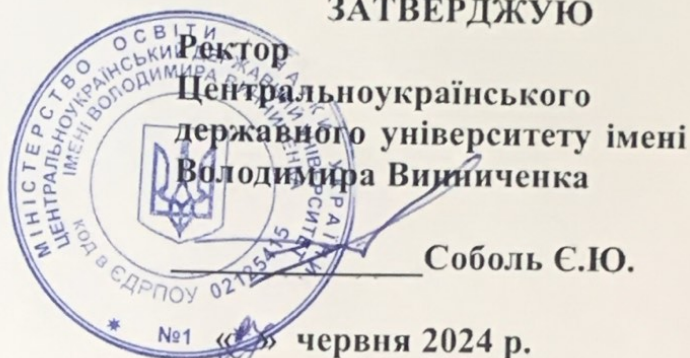

ЗАТВЕРДЖУЮ

ВИСНОВОК

Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка щодо дисертації Швайки Миколи Миколайовича на тему «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина Службою безпеки України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка від 26 червня 2023 р., протокол № 16

ВИТЯГ

з протоколу засідання фахового семінару кафедри права та правоохоронної діяльності Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка від 27 червня 2024 року.

Присутні:

доктор юридичних наук, професор Соболь Є.Ю., доктор юридичних наук, професор Манжула А.А., доктор юридичних наук, професор Гриценко В.Г., доктор юридичних наук, професор Кондратенко В.М. (науковий керівник), кандидат юридичних наук, доцент Сокурченко О.А., кандидат юридичних наук, доцент Максименко Н.В., кандидат юридичних наук, доцент Зеленко І.П., кандидат юридичних наук, доцент Окопник О.М.

З присутніх – 4 доктори юридичних наук та 4 кандидати юридичних наук – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертації Швайки М. М. на тему «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина Службою безпеки України», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» щодо його рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня доктора філософії Швайку М.М. на тему «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина Службою безпеки України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми, визначив мету, завдання, методологію, охарактеризував об'єкт і предмет дослідження, виклав основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказав науково-практичну значущість роботи, зазначив про впровадження результатів дослідження.

Сучасний цивілізований світ ґрунтується на засадах пріоритетності верховенства права та демократичної, паритетної взаємодії державної влади з громадянами. Значна кількість міжнародно-правових актів, розвинутих і відбитих у національних законодавствах, гарантує кожній людині утвердження й дотримання її основоположних прав, свобод і законних інтересів. Вітчизняний правозахисний механізм, не сформований повністю відповідно до вимог європейської спільноти, зазнав потужного негативного впливу після повномасштабного збройного нападу РФ.

У надзвичайно складних реаліях сьогодення відбувається один з важливих історичних етапів боротьби за утвердження України як незалежної, демократичної, правової і проєвропейської країни. Водночас зазнають стрімкого трансформування теоретико-прикладні підходи щодо розуміння сутності, змісту й моделей реалізації адміністративно-правових відносин з позиції людиноцентризму. Відсіч і стримування збройної агресії, подальші перспективи європейської інтеграції, адаптація та гармонізація вітчизняного законодавства з правом ЄС, реформування сфери публічного управління, сектору безпеки й оборони, розвиток громадянського суспільства та інші вагомні чинники зумовили потребу в об'єктивному перегляді місця публічних інституцій щодо ефективності й дієвості функціонування правового механізму забезпечення прав і свобод людини.

З огляду на вказане особливого значення набуває дослідження цієї проблематики з позиції національної безпеки, де СБУ послуговується специфічним юридичним інструментарієм, що загалом сприяє підвищенню стійкості системи гарантій з реалізації, охорони й захисту загальнолюдських прав і конституційних правових можливостей громадян.

Структура та обсяг дисертації зумовлена метою і логікою дослідження та складається з анотації державною та англійською мовами, вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

По завершенню доповіді Швайки М.М. присутніми були поставлені такі **запитання:**

Манжула А.А.: На Вашу думку, як взаємопов'язаний процес реалізації структурних елементів правового статусу органів і підрозділів СБУ із функціонуванням механізму адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина.

Відповідь: Дякую за запитання. Органи та підрозділи, службові, посадові особи СБУ як суб'єкти владних повноважень у сфері державної безпеки здобули загальний і спеціальний правовий статус. Належна реалізація правового статусу в межах компетенції, передбаченої законодавством України, та відповідно до оперативно-службових завдань, прямо або опосередковано спрямована на стійку підтримку дієвого й раціонального функціонування механізму адміністративно-правового забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина.

Загалом же їхній адміністративно-правовий статус має такі складники: орієнтаційно-правовий компонент – це закріплені законодавством основні положення щодо юрисдикції, напрямів і мети діяльності, завдань, загальних правових спроможностей та юридичної відповідальності; організаційно-структурний компонент окреслює зовнішні та внутрішні форми організаційної структури; основний зміст і порядок адміністративного, кадрового, фінансового та іншого забезпечення роботи; методи й способи здійснення управлінського контролю; функціонально-компетентнісний компонент визначає основні й додаткові види діяльності й адміністративні повноваження; засоби, форми, методи та способи реалізації діяльності.

Гриценко В.Г: Відповідно до чинного законодавства СБУ є державним органом спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України. Який зміст Ви вкладаєте саме в правоохоронну складову діяльності цієї державної інституції?

Відповідь: Дякую за запитання. Правоохоронне спрямування СБУ має особливе вираження, коли акцент зміщено на втілення в практичну площину правозахисного складника забезпечення загальнолюдських прав людини й передбачених законодавством прав і свобод громадянина. Також є непорушною злагоджена структура правового регулювання, коли сформовану державну політику як узгоджений у соціумі центральний національний концепт, ідея, план реалізують через стратегічні документи, корельовані з нормами адміністративного законодавства. У цих процесах важливе місце посідає СБУ як спеціальний державний орган з правоохоронними функціями у сфері державної безпеки. Правові та інституційні структурні елементи цієї сфери стають частиною адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина, надають йому стійкості та стабільності функціонування в надійному, прогнозованому безпековому середовищі.

Соболь Є.Ю.: Означте, будь ласка, ключові спрямування реалізації адміністративно-правового забезпечення прав особи системою СБУ?

Відповідь: Дякую за запитання. До напрямів реалізації механізму адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ належать такі: напрям публічної сфери: адміністративна діяльність з питань забезпечення реалізації прав людини шляхом здійснення адміністративних процедур із доступу до публічної інформації, звернення

громадян, надання адміністративних послуг, організація взаємодії з інститутами громадянського суспільства, сприяння проведенню громадського (цивільного) контролю; напрям правоохоронної діяльності: реалізація державно-владних повноважень у сфері охорони та захисту прав громадян через здійснення контролю й перевірки за дотриманням чинного законодавства фізичними, юридичними особами, запобігання, виявлення і припинення протиправних діянь, притягнення винних осіб до юридичної відповідальності; напрям спеціальної діяльності у сфері державної безпеки: виконання антитерористичної та контррозвідувальної функцій, державної охорони, низки інших відповідних функцій, пов'язаних із забезпеченням захисту державного суверенітету, конституційного ладу й територіальної цілісності, що гарантує сталість та ефективність реалізації всіх складників національного механізму захисту прав людини. Також варто згадати про напрями співпраці з публічними інституціями та напрям внутрішньовідомчої службової та професійної діяльності.

Сокуренко О.А.: Правове забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина будь-якими органами публічної влади передбачає послуговування певними правовими засобами. Вкажіть якими правовими засобами послуговується СБУ у вказаній сфері?

Відповідь: Дякую за запитання. Організаційно-функціональна система правових засобів у сфері забезпечення прав і свобод людини та громадянина, які застосовують органи і підрозділи СБУ у своїй адміністративній діяльності, об'єднує універсальні правові засоби, зокрема правові засоби загального публічного адміністрування, правові засоби публічно-приватної взаємодії; загальні правові засоби, зокрема правові засоби адміністративного примусу; контрольні-наглядові правові засоби; спеціальні правові засоби, зокрема правоохоронні правові засоби, правозахисні правові засоби, координації.

Окопник О.М.: Розкрийте систему взаємодії СБУ з публічною владою та громадськістю щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина?

Відповідь: Дякую за запитання. Названу систему взаємодії утворюють дві взаємопов'язані площини. У першій з них передбачено такі складники: загальноуправлінська ланка – центральні органи виконавчої влади; регіональна ланка – місцеві державні адміністрації, виконавчі органи місцевого самоврядування; спеціальна ланка – суб'єкти сектору безпеки та оборони України; спеціалізована ланка – не зв'язані із сектором безпеки та оборони України центральні органи виконавчої влади; координаційна ланка – суб'єкти, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом і контррозвідувальні функції, інші компетентні державні органи, діяльність яких координується та контролюється СБУ; контрольні-наглядова ланка – суб'єкти державного цивільного контролю, антикорупційні органи, органи прокуратури та фінансового контролю.

Максименко Н.В.: Яким Ви вбачаєте подальший, перспективний розвиток сфери адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ?

Відповідь: Дякую за запитання. Важливими є два основні напрями розвитку сфери адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина органами й підрозділами СБУ, з-поміж яких міжнародно-правовий напрям у частині подальшої адаптації відповідного вітчизняного законодавства й адміністративної практики до права ЄС, стандартів і вимог НАТО, ОБСЄ, імплементації норм міжнародного права, довиконання міжнародно-правових зобов'язань з утвердження, реалізації, охорони, захисту та відновлення прав людини. Національно-правовий напрям передбачає належне формування й виконання державної політики в галузі національної безпеки, прав людини, європейської та євроатлантичної інтеграції з реалізацією стратегічних, планових документів, продовженням реформування сектору безпеки й оборони, боротьби з корупцією, внесення важливих змін і доповнень до чинного адміністративного законодавства.

Після відповідей на запитання було озвучено висновок наукового керівника – **доктора юридичних наук, професора Кондратенка В.М.**

У висновку зазначено про тематику опублікованих статей та апробацію результатів дослідження, дані про впровадження науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення законодавства із адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ. Проведене дослідження у повній мірі відповідає вимогам актуальності, оригінальності підходу дослідження, а всі отримані результати характеризуються науковою новизною. Окрім того, наукових розробок, присвячених цим питанням, на сьогодні у нашій державі немає.

За період роботи над дисертацією здобувач проявив себе як сформований вчений, який проводить глибокі науково-правові дослідження, прагне до постійного поглиблення загальних наукових знань та знань у галузі права. Автором коректно визначені мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження. Враховуючи зазначені елементи дослідження, дисертант достатньо ефективно та результативно застосувала при обробці емпіричних матеріалів та теоретичних джерел існуючі в науці методи пізнання об'єкта та предмета дисертації. Ґрунтовний теоретичний аналіз поставленої проблеми в частині визначення механізму адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ, вдале використання методів та організація дослідження, вміння здобувача знаходити ключові моменти – свідчить про належний рівень виконаної наукової роботи.

Дисертація характеризується достатньо розгорнутою і, вдалою структурою, що дозволило зупинитись не лише на вивченні проблеми в цілому, але й на окремих її аспектах та виявити взаємозв'язки між ними. Питання аналізуються послідовно, показана їхня обумовленість. Про обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій дисертації свідчить опрацювання значного масиву наукових праць як вітчизняних, так і

зарубіжних авторів, що супроводжувалось їх критичним аналізом і аргументацією власних позицій. На особливу увагу заслуговує проведений дисертантом глибокий та послідовний аналіз нормативно-правового та організаційно-інституційного механізмів реалізації, охорони та захисту прав людини в Україні. Дисертант критично оцінює положення окремих наукових робіт, а також, дотримуючись етики наукових дискусій, вступає у полеміку щодо думок, які видаються з тих чи інших причин неприйнятними. Наукові результати дисертаційної роботи отримані особисто здобувачем.

У дисертації Швайка М.М. також є низка і інших позитивних моментів, що істотно вплинули на якість її змісту, а також на характер вирішення поставлених у ході дослідження завдань, що дозволило дисертанту досягти мети наукової роботи.

Робота є самостійним науковим дослідженням, містить власне розуміння автора з перспектив розвитку нормативно-правового регулювання забезпечення прав людини органами і підрозділами СБУ. Основні положення та результати дисертації відображено у п'яти наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях України, а також у чотирьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

У цілому висновки проведеного дослідження характеризуються науковою новизною. Кількість і якість висновків дисертанта свідчать про науковий характер дослідження, що відповідає освітньо-науковому ступеню доктора філософії. Принципові зауваження наукового керівника враховані та знайшли вирішення при доопрацюванні дисертації.

З урахуванням наведеного, можна стверджувати, що висновки, сформульовані Швайкою М.М. у розглянутому дисертаційному дослідженні мають характер новизни і роблять значний внесок у процес пізнання і розвитку проблем, які досліджуються. У висновку науковий керівник зазначив, що дисертація Швайки М.М. є завершеною та самостійною роботою, яка претендує на високу оцінку і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді.

Після цього слово було надано **рецензентам** наукової роботи:

Доктор юридичних наук, професор Гриценко В.Г. відзначив високий науковий рівень дисертації Швайки М.М. Мета роботи полягає в тому, щоб на основі сучасних вітчизняних наукових підходів та з огляду на норми міжнародного права й законодавство України, розробити нові концептуальні положення щодо адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ з урахуванням першорядних внутрішніх і зовнішніх чинників реалізації державної політики України в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції.

Всебічне ознайомлення з текстом дисертації Швайки М.М. дає підстави стверджувати, що науково-понятійний апарат дослідження визначено відповідно вимогам до такого рівня робіт і є достатнім для розв'язання окреслених автором завдань, які сформульовані логічно і дозволили здійснити різнорівневий аналіз досліджуваної проблеми. Наукова новизна і теоретична значущість дисертації сумніву не викликають,

його результати належно апробовані і знайшли висвітлення у достатній кількості публікацій у фахових виданнях.

Важливим є практичне значення одержаних результатів, яке полягає в тому, що одержані результати можуть бути використані у: науково-дослідній сфері як основу для подальших теоретико-правових досліджень напрямів адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ; законотворчій діяльності для розвитку адміністративно-правового регулювання в галузі реалізації, охорони та захисту СБУ; правозастосуванні для підвищення ефективності та результативності оперативно-службової діяльності органів і підрозділів СБУ в галузі забезпечення прав людини відповідно до міжнародно-правових стандартів; освітньому процесі під час розроблення й викладання навчальних дисциплін, з-поміж яких «Актуальні проблеми адміністративного права України», «Юридичний механізм захисту прав людини», «Проблеми реформування системи правоохоронних органів в Україні», а також для розроблення посібників, їхніх розділів, лекцій і навчально-методичних матеріалів для підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальностей 081 Право та 262 Правоохоронна діяльність.

Дисертація підготовлена на основі комплексного опрацювання різноманітної та змістовної інформації. Роботу визначають високі професійні якості і належна дослідницька культура здобувача, які позитивно вплинули на актуалізацію теми дисертації.

Заразом до роботи є певні зауваження чи дискусійні моменти. Розглядаючи структуру та елементи адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ (підрозділи 2.1, 2.2), необхідно було більш детально розглянути такий елемент як адміністративно-правові відносини. Окрім того, під час аналізу взаємодії СБУ з органами публічної влади та громадськістю щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина (підрозділ 2.3) було виокремлено певні недоліки означених аспектів співпраці, однак, не визначено шляхи їхнього усунення. Необхідно було окремо акцентувати уваги у вказаній площині. Втім, висловлені зауваження та побажання суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження та не знижують його наукової цінності.

Висновки дисертації містять головні наукові результати, отримані дисертантом особисто, синтезують накопичену у змісті інформацію відповідно до сформульованих у вступі загальної мети і конкретних завдань.

На підставі вищенаведеного, дисертація Швайки М.М. на тему «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина Службою безпеки України» відповідає вимогам, які ставляться до дисертації та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Кандидат юридичних наук, доцент Сокурєнко О.А. відзначила достатній фаховий рівень дисертації Швайки М.М., виконаного на

актуальну тему, істотне теоретичне і прикладне наукове обґрунтування висновків і пропозицій.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується належною джерельною базою, ґрунтовним вивченням і критичним аналізом наукових праць, і загалом не викликає сумніву. Достовірність положень дисертації досягнута за рахунок застосування різних підходів і методів дослідження, вивчення значного масиву вітчизняної і зарубіжної літератури та нормативно-правових актів. Рецензентом вказано, що дослідження відображає вміння автора довести свої судження та оспорити підходи опонентів. Основні висновки і пропозиції сформульовані автором з дотриманням правил доказу, вони викладені чітко; головні тези наведені комплексно, системно. Аргументи не суперечать один одному і є достатніми.

Проведене дослідження дозволило автору сформулювати основні положення, що відображають його наукову новизну. Зокрема, наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертація є першою у вітчизняній адміністративно-правовій науці працею, у якій представлено сучасну концепцію правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина органами та підрозділами СБУ. Результатами проведеного дослідження є низка сформульованих й обґрунтованих наукових позицій, висновків, рекомендацій.

Однак, наукова робота не позбавлена окремих недоліків. Так, автором у підрозділі 3. 2 запропоновано національно-правовий (внутрішній) напрям розвитку аналізованої сфери, що передбачає належне формування й виконання державної політики України в галузі національної безпеки, прав людини, європейської та євроатлантичної інтеграції з реалізацією стратегічних, планових документів. На мою думку, вказане положення є актуальним і відповідає вимогам сьогодення, водночас здобувач досить поверхнево та без належного обґрунтування звернув увагу на важливі питання продовження реформування сектору безпеки й оборони та боротьби з корупцією в Україні.

Незважаючи на вказане зауваження, аналіз рецензованої дисертації дозволяє стверджувати, що в результаті проведеного дослідження автор досяг визначеної мети та в повній мірі розкрив поставлені завдання. У цілому наукова праця Швайки М.М. на тему «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина Службою безпеки України» може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії з відповідної спеціальності.

В обговоренні дисертації взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Манжула А.А. відзначив, що у процесі підготовки за освітньою програмою спеціальності 081 Право Швайка М.М. повністю виконав індивідуальний навчальний план і набув всі необхідні теоретичні знання, уміння та навички, сформував усі належні

компетентності дослідника, що є достатніми для розв'язання комплексних проблем у галузі професійної діяльності.

Тема роботи актуальна, зміст роботи вказує на те, що здобувач загалом успішно вирішив ті завдання, які ставив перед собою. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першою у вітчизняній адміністративно-правовій науці працею, у якій представлено сучасну концепцію правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина органами та підрозділами СБУ.

Сформульовано поняття, розкрито теоретико-правову сутність і зміст адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ й схарактеризовано основні напрями реалізації його механізму в публічній сфері; правоохоронній діяльності; внутрішньовідомчій службовій та професійній діяльності; спеціальній діяльності щодо державної безпеки; співпраці з публічними інституціями. Визначено повний перелік, з'ясовано особливості та здійснено класифікацію адміністративно-правових засобів забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ, де в їхньому структурованому, функціональному порядку представлено універсальні правові засоби, загальні правові засоби та спеціальні правові засоби.

Належним чином обґрунтовано систему взаємодії СБУ з органами влади та населенням із забезпечення прав людини та громадянина, до якої залучено публічно-владний аспект (загальноуправлінську, регіональну, спеціальну, спеціалізовану, координаційну, контрольню-наглядову ланки), суспільний аспект (публічно-адміністративну, територіально-безпекову, громадсько-контрольну ланки). З позиції людиноцентрованого підходу в публічному адмініструванні й процесів європейської та євроатлантичної інтеграції окреслено шляхи розвитку сфери адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ, з-поміж яких міжнародно-правовий і національно-правовий напрями.

Здобувачем опрацьовано значний масив джерел, який прямо чи опосередковано стосується теми дисертації, зокрема нормативно-правові акти вітчизняного законодавства, зарубіжних країн та міжнародно-правові акти. Така їхня кількість свідчить про високий рівень обізнаності Швайки М.М. у питаннях, які досліджуються та відповідний рівень обґрунтованості зроблених висновків. Зміст анотації відображає основні положення, висновки і результати дисертаційного дослідження.

Манжула А.А. підтримав рецензентів і зазначив, що дисертаційна робота Швайки М.М. є оригінальним, самостійним, завершеним дослідженням, має наукову цінність та практичну значущість і може бути рекомендовано до розгляду на засідання спеціалізованої вченої ради.

Кандидат юридичних наук, доцент Максименко Н.В. у своєму виступі підтримала попередніх доповідачів та акцентувала особливу увагу на глибокому змісті авторських визначень і висновків. Відзначимо, що дисертація є теоретично і практично значущим. Наголосила, що у процесі доповіді головних положень дисертаційної роботи, а також під час

відповідей на запитання, Швайка М.М. продемонстрував знання нормативних і доктринальних джерел, на підставі яких була підготовлена дисертація, вміння їх узагальнювати, аналізувати, формулювати власні висновки.

Дисертація загалом справила позитивне враження, актуальність повністю підкреслена здобувачем, робота вирізняється якісною науковою новизною та є дійсно затребуваною практикою. Позитивним моментом роботи є вміння автора обґрунтовувати власну думку, проводити наукову дискусію із вченими, послідовно, логічно та системно викладати матеріал. Висновки містять головні наукові результати, отримані дисертантом особисто, синтезують накопичену у змісті інформацію відповідно до сформульованих у вступі загальної мети і конкретних завдань.

У підсумку, дисертація Швайки М.М. на тему «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина Службою безпеки України» відповідає вимогам, які пред'являються до дисертації, та може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії.

Кандидат юридичних наук, доцент Окопник О.М. наголосила на актуальності та значущості досліджуваної тематики, на достатній її розробленості. В дисертації чітко сформульовано понятійно-категоріальний апарат дослідження. Відповідно до об'єкта та предмета визначено мету та завдання дослідження, які знайшли своє відображення та підтверджені у результатах роботи. Заслуговують уваги сформульовані у результаті проведеного дослідження нові положення, запропоновані особисто дисертантом та питання, що дістали подальшого розвитку.

Доцільно позитивно оцінити широту та логічну послідовність розглянутих у дисертації питань; позитивно відмітити використану джерельну базу – у ході дослідження проаналізовано значну кількість нормативних актів, опрацьовано спеціальну та наукову юридичну літературу.

Окопник О.М. підтримала рецензентів і зазначила, що дисертаційна робота Швайки М. М. на тему «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина Службою безпеки України» є оригінальним, самостійним та завершеним дослідженням, що має наукову цінність і може бути рекомендована до розгляду на засіданні спеціалізованої вченої ради.

Заслухавши і обговоривши доповідь Швайки М. М., а також за результатами попередньої експертизи представленої дисертації на фаховому семінарі кафедри права та правоохоронної діяльності, прийнято наступні висновки щодо дисертації «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина Службою безпеки України»:

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації на тему: «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина Службою безпеки України»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Розбудований упродовж останніх десятиліть цивілізований світ ґрунтується на засадах пріоритетності верховенства права та демократичної, паритетної взаємодії державної влади з громадянами. Значна кількість міжнародно-правових актів, розвинутих і відбитих у національних законодавствах, гарантує кожній людині утвердження й дотримання її основоположних прав, свобод і законних інтересів. Вітчизняний правозахисний механізм, не сформований повністю відповідно до вимог європейської спільноти, зазнав потужного негативного впливу після повномасштабного збройного нападу РФ. Це підтверджено в Доповіді Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) з прав людини щодо ситуації з правами людини в Україні (2023). У документі викладено суттєві та масові порушення окупаційними військами норм міжнародного права. У щорічній доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав й свобод людини та громадянина в Україні у 2023 р., указано на системність проблем у цій сфері, спричинених не лише воєнними діями, а й діями, притаманними нашій країні в мирний час. Порівняно з 2022 р. кількість звернень до Омбудсмена зросла більше ніж удвічі й становить 95796, із них 860 – колективні (18245 осіб) і 94936 – індивідуальні.

В окреслених умовах вельми зросла роль сектору безпеки й оборони України, який потужно захищає державний суверенітет, територіальну цілісність, конституційний лад, інші національні інтереси від наявних загроз. До беззаперечних першорядних суб'єктів відстоювання нашої країни належать органи й підрозділи СБУ, які забезпечують державну безпеку, завдяки чому повною мірою створюється державно-суспільне середовище з розвинутими механізмами забезпечення прав людини. Опубліковані у вільному доступі офіційні Результати СБУ в умовах повномасштабної війни (станом на березень 2024 р.) засвідчують високі показники діяльності, зокрема з питань протидії розвідувально-підривній і диверсійній діяльності; викриття колаборантів; виконання бойових і спеціальних завдань; захисту національної державності; протидії посяганням на територіальну цілісність; кібербезпеки; протидії пропаганді та дезінформації; боротьби з тероризмом.

Загалом у надзвичайно складних реаліях сьогодення відбувається один з важливих історичних етапів боротьби за утвердження України як незалежної, демократичної, правової і проєвропейської країни. Водночас зазнають стрімкого трансформування теоретико-прикладні підходи щодо розуміння сутності, змісту й моделей реалізації адміністративно-правових відносин з позиції людиноцентризму. Відсіч і стримування збройної агресії, подальші перспективи європейської інтеграції, адаптація та гармонізація

вітчизняного законодавства з правом ЄС, реформування сфери публічного управління, сектору безпеки й оборони, розвиток громадянського суспільства та інші вагомі чинники зумовили потребу в об'єктивному перегляді місця публічних інституцій щодо ефективності й дієвості функціонування правового механізму забезпечення прав і свобод людини. З огляду на це особливого значення набуває дослідження окресленої проблематики з позиції національної безпеки, де СБУ послуговується специфічним юридичним інструментарієм, що загалом сприяє підвищенню стійкості системи гарантій з реалізації, охорони й захисту загальнолюдських прав і конституційних правових можливостей громадян.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. У питаннях визначення та закріплення сутності й змісту правового статусу, формулювання завдань, повноважень і розкриття різних напрямів діяльності системи СБУ напрацьовано низку вітчизняних законодавчих та інших нормативно-правових актів. Останнім часом багато українських учених торкалося обраної проблеми, яка не втрачає свою актуальність в перманентних умовах складного розвитку нашої держави. Із-поміж науковців варто згадати таких: Р. Баранецький, О. Безпалова, А. Богдан, В. Бубнюк, Ю. Бугай, І. Вітик, М. Грек, О. Каглинський, М. Карпенко, В. Костюк, А. Кумейко, А. Носач, І. Осипчук, Л. Полковніченко, В. Пузирний, С. Пономарьов, С. Чумаченко, О. Шмоткін.

У процесі аналізу їхніх публікацій з'ясовано, що на сьогодні досліджено окремі ланки сфери професійної діяльності органів і підрозділів СБУ. З іншого боку, наукові доробки є не системними й розпорошеними, що засвідчує невелика кількість новітніх монографічних досліджень, з-поміж яких: А. Носач «Адміністративно-правові форми діяльності Служби безпеки України з протидії тероризму» (2017), С. Чумаченко «Адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення національної безпеки України» (2017), С. Пономарьов «Адміністративно-правове забезпечення діяльності сектору безпеки і оборони України» (2018), І. Осипчук «Адміністративно-правові засади діяльності Служби безпеки України як суб'єкта забезпечення критичної інфраструктури» (2021).

Водночас фактично залишилися поза увагою наукової спільноти дослідження особливого місця й ролі СБУ як суб'єкта публічної адміністрації у сфері державної безпеки з реалізації, охорони, захисту та відновлення прав людини. Виникла нагальна потреба в напрацюванні оптимальних шляхів розвитку науково-теоретичних, практичних і законодавчих засад з питань адміністративно-правового забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина СБУ.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до положень Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020, Стратегії забезпечення державної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 16.02.2022 № 56/2022, Концепції реформування Служби безпеки України, затвердженої Указом

Президента України від 20.03.2008 № 249/2008, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24.03.2021 № 119/2021, Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки, затвердженої Указом Президента України від 27.09.2021 № 487/2021, Стратегії зовнішньополітичної діяльності України, затвердженої Указом Президента України від 26.08.2021 № 448/2021, та плану науково-дослідної роботи Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка «Концептуально-методологічні засади правового регулювання процесу європейської інтеграції України» (державний реєстраційний номер 200116U006126).

Мета й завдання дослідження. *Мета* дослідження полягає в тому, щоб на основі сучасних вітчизняних наукових підходів та з огляду на норми міжнародного права й законодавство України, розробити нові концептуальні положення щодо адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ з урахуванням першорядних внутрішніх і зовнішніх чинників реалізації державної політики України в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції.

Для досягнення цієї мети поставлено такі основні *завдання* дослідження:

– з'ясувати сутність, значення й особливості розвитку інституту забезпечення прав і свобод людини та громадянина в адміністративно-правовій доктрині України;

– розглянути специфіку структурних елементів адміністративно-правового статусу СБУ, її системи та функцій;

– окреслити сучасний стан державної політики України у сфері забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ;

– розкрити адміністративно-правові засади оперативно-службової діяльності органів і підрозділів СБУ;

– визначити й схарактеризувати основні напрями та юридичні засоби адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ;

– окреслити напрями, форми й коло суб'єктів взаємодії СБУ з органами публічної влади та громадськістю з питань забезпечення прав і свобод людини та громадянина;

– проаналізувати й систематизувати основні міжнародні нормативно-правові акти з питань діяльності СБУ в галузі прав людини;

– означити й обґрунтувати напрями розвитку адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ.

Об'єктом дослідження є публічно-правові відносини, що виникають під час формування й реалізації державної політики у сферах прав людини, національної безпеки, європейської та євроатлантичної інтеграції.

Предмет дослідження – адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. *Діалектичний і порівняльний метод, метод тлумачення* використано для ознайомлення й узагальнення значної кількості різних наукових поглядів вітчизняних учених у сфері прав людини та діяльності СБУ для подальшого вироблення авторської позиції в окреслених питаннях (підрозділи 1.1, 1.2, 2.2, 2.3). *Методи аналізу та синтезу* забезпечили дослідження структури й змісту юридичного механізму забезпечення прав людини, визначення ролі й місця СБУ за його реалізації з правозастосовного погляду з урахуванням положень відповідної державної політики (підрозділи 1.1, 1.3, 2.2). *Формально-юридичний метод та метод техніко-юридичного аналізу* дали змогу провести текстуальний аналіз нормативно-правових актів й індивідуальних адміністративних актів; систематизацію міжнародно-правових актів і законодавства України у сфері реалізації правового статусу, здійснення оперативно-службової діяльності органів і підрозділів СБУ, зокрема адміністративно-правового забезпечення прав людини (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1). *Історико-правовий метод* дозволив дослідити етапи розвитку інституту забезпечення прав і свобод людини та громадянина у вітчизняній адміністративно-правовій доктрині (підрозділ 1.1). *Структурно-функціональний метод* сприяв розкриттю системи СБУ, характеристик її функцій; визначенню напрямів, форм і суб'єктів взаємодії СБУ з органами публічної влади і громадськістю щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина (підрозділи 1.2, 2.3). *Методи моделювання й узагальнення* дозволили обґрунтувати шляхи розвитку адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ (підрозділ 3.2).

Нормативна база дослідження ґрунтується на положеннях основних міжнародно-правових актів з питань прав людини та їхньої реалізації, охорони й захисту правоохоронними та іншими уповноваженими органами публічної влади й посадовими особами, на нормах Конституції України, законів, підзаконних і відомчих нормативно-правових актів України у сфері адміністративно-правового забезпечення прав людини та громадянина СБУ.

Емпіричною основою дослідження є узагальнена практика діяльності та інформація, розміщена на офіційних вебпорталах, міжнародних інституцій (ООН, НАТО, РЄ, ОБСЄ), суб'єктів публічної адміністрації України (СБУ, МВС України, Національної поліції України, розвідувальних органів й органів прокуратури, Міністерства юстиції України, Міністерства оборони України, МЗС України, Державної прикордонної служби України, Уповноваженого Президента України з питань контролю за діяльністю СБУ, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини), правозахисних та громадських організацій; інформаційно-аналітичні дані Управління Верховного комісара ООН з прав людини, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, СБУ; правова публіцистика, довідково-енциклопедичні видання.

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертація є першою у вітчизняній адміністративно-правовій науці працею, у якій представлено сучасну концепцію правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина органами та підрозділами СБУ. Результатами проведеного дослідження є низка сформульованих й обґрунтованих наукових позицій, висновків, рекомендацій, зокрема:

уперше:

– сформульовано поняття, розкрито теоретико-правову сутність і зміст адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ й схарактеризовано основні напрями реалізації його механізму в публічній сфері; правоохоронній діяльності; внутрішньовідомчій службовій та професійній діяльності; спеціальній діяльності щодо державної безпеки; співпраці з публічними інституціями;

– визначено повний перелік, з'ясовано особливості та здійснено класифікацію адміністративно-правових засобів забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ, де в їхньому структурованому, функціональному порядку представлено універсальні правові засоби, загальні правові засоби та спеціальні правові засоби;

– обґрунтовано систему взаємодії СБУ з органами публічної влади та населенням з питань забезпечення прав і свобод людини та громадянина, до якої залучено публічно-владний аспект (загальноуправлінську, регіональну, спеціальну, спеціалізовану, координаційну, контрольну-наглядову ланки) та суспільний аспект (публічно-адміністративну, територіально-безпекову, громадсько-контрольну ланки);

– з позиції людиноцентрованого підходу в публічному адмініструванні й процесів європейської та євроатлантичної інтеграції окреслено шляхи розвитку сфери адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ, з-поміж яких міжнародно-правовий (зовнішній) і національно-правовий (внутрішній) напрями;

удосконалено:

– окреслення зовнішніх і внутрішніх форм реалізації діяльності СБУ в галузі прав людини, а також групування й розкриття її функцій, зокрема обґрунтовано профілактичну, національно-безпекову, контррозвідальну, інформаційно-аналітичну, кримінально-юстиційну, міжнародно-правову, міжвідомчо-партнерську й науково-технічну функції;

– сутнісно-змістове тлумачення державної політики України у сфері забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ, яка розвиває національні ціннісні орієнтири й цілі, узгоджені суспільні й державницькі ідеї та погляди, які трансформовано в сукупність стратегічних документів на відповідних рівнях (загальногуманітарному, публічно-адміністративному рівні, євроінтеграційному і євроатлантичному, безпеково-оборонному, внутрішньовідомчому рівнях);

– систематизацію визначальних міжнародних нормативно-правових актів, пов'язаних з діяльністю СБУ у сфері реалізації, охорони та захисту

прав і свобод людини та громадянина, що об'єднує п'ять законодавчих блоків, а також вітчизняного законодавства в окреслених питаннях;

набули подальшого розвитку:

– теоретико-правові та практичні підходи до визначення змісту й особливостей загального, спеціального адміністративно-правового статусу органів і підрозділів СБУ з виокремленням і розкриттям його складників, з-поміж яких орієнтаційно-правовий, організаційно-структурний та функціонально-компетентнісний компоненти;

– представлення системи СБУ з огляду на функціональне призначення в сучасних умовах правозастосовної діяльності, яка охоплює центральну керівну ланку, регіональну ланку, спеціалізовану ланку, науково-дослідну й навчальну ланку, профільну ланку;

– класифікація адміністративно-правових засобів забезпечення прав і свобод людини та громадянина органами публічної влади за певними диференційними ознаками, з-поміж яких: за організаційно-цільовим складником; за суб'єктами реалізації; за функціональним призначенням; за видами суб'єктивних прав особи; за змістом основних форм адміністративної діяльності органів публічної влади; за напрямками адміністративної діяльності органів публічної влади;

– наукові узагальнення щодо прямої кореляції реалізації етапів адміністративно-правової реформи в Україні зі ступенем охоплення людиноцентризмом сфери правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина суб'єктами публічної адміністрації, що віддзеркалено в запропонованих історичних періодах після проголошення державного суверенітету й до сьогодні.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що матеріали дисертації, висновки, пропозиції та рекомендації можна використовувати в:

– *науково-дослідній сфері* як основу для подальших теоретико-правових досліджень напрямів адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина СБУ (акт впровадження, довідка Науково-дослідного інституту публічного права);

– *законотворчій діяльності* для розвитку адміністративно-правового регулювання в галузі реалізації, охорони та захисту СБУ;

– *правозастосуванні* для підвищення ефективності та результативності оперативно-службової діяльності органів і підрозділів СБУ в галузі забезпечення прав людини відповідно до міжнародно-правових стандартів (акт впровадження Головного управління внутрішньої безпеки СБУ);

– *освітньому процесі* під час розроблення й викладання навчальних дисциплін, з-поміж яких «Актуальні проблеми адміністративного права України», «Юридичний механізм захисту прав людини», «Проблеми реформування системи правоохоронних органів в Україні», а також для розроблення посібників, їхніх розділів, лекцій і навчально-методичних матеріалів для підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальностей

081 Право та 262 Правоохоронна діяльність (довідка про впровадження Центральноукраїнського державного університету ім. В. Винниченка).

Апробація результатів дослідження. Результати проведеного дослідження, його основні наукові положення та висновки оприлюднено на 3 міжнародних та одній всеукраїнській науково-практичній конференції, зокрема: «Актуальні проблеми національного законодавства» (м. Кропивницький, 27 квіт. 2022 р.), «Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультидисциплінарність» (м. Житомир, 18 серп. 2023 р.), «Права людини в період збройних конфліктів» (м. Одеса, 3 лист. 2023 р.), «Актуальні проблеми національного законодавства» (м. Кропивницький, 25 квіт. 2024 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (264 найменування на 30 сторінках) і додатків (5 додатків). Загальний обсяг дисертації становить 242 сторінки.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ,

в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Швайка М. М. Сучасні підходи до розуміння сутності та змісту адміністративного примусу у сфері забезпечення прав і свобод особи. *Наукові записки. Серія: Право.* 2022. Вип. 12. С. 143–146.

2. Швайка М. М. Місце і значення Служби безпеки України в реалізації адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2023. № 4. С. 282–286.

3. Швайка М. М. Особливості державної політики України із забезпечення прав і свобод громадян Службою безпеки України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2023. № 3. С. 55–60.

4. Швайка М. М. Напрями та засоби здійснення адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина Службою безпеки України. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право».* 2024. № 81. Ч. 2. С. 234–239.

5. Швайка М. М. Адміністративно-правові засади взаємодії Служби безпеки України з публічною владою та громадськістю із забезпечення прав і свобод людини та громадянина. *Актуальні проблеми держави і права.* 2024. № 101. С. 188–194.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Швайка М. М. Правові засади адміністративної діяльності Служби безпеки України. *Актуальні проблеми національного законодавства* : збірн. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 27 квіт. 2022 р.). Кропивницький : ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022. Ч. 1. С. 93–96.

7. Швайка М. М. Поняття та система адміністративно-правових засобів забезпечення прав і свобод людини та громадянина. *Комплексний підхід до модернізації науки: методи, моделі та мультидисциплінарність* :

матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 18 серп. 2023 р.). Житомир : Європейська наукова платформа, 2023. С. 98–100.

8. Швайка М. М. Адміністративно-правове регулювання функціонування Служби безпеки України у сфері захисту прав людини. *Права людини в період збройних конфліктів* : збірн. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 3 лист. 2023 р.). Одеса : НУ «Одеська юридична академія», 2023. С. 81–88.

9. Швайка М. М. Напрями розвитку сфери адміністративно-правового забезпечення прав людини Службою безпеки України: європейський та євроатлантичний інтеграційний контекст. *Актуальні проблеми національного законодавства* : збірн. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 25 квіт. 2024 р.). Кропивницький : ЦДУ ім. В. Винниченка, 2024. Ч 1. С. 105–107.

Характеристика особистості здобувача. Швайка Микола Миколайович народився 07 липня 1971 року у м. Дружківка Донецької області, Україна. У 1993 році закінчив Полтавський інженерно-будівельний інститут за спеціальністю «Промислове та цивільне будівництво». Професійна кваліфікація – інженер-будівельник. У 2003 році закінчив факультет Центру післядипломної роботи Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка за спеціальністю «Економіка підприємства». Професійна кваліфікація – економіст-правознавець зі спеціалізації «Правове регулювання економіки підприємства». У 2011 році закінчив Національну академію Служби безпеки України. Професійна кваліфікація – юрист.

З 2002 року по теперішній час проходить військову службу в органах Служби безпеки України. З 2005 року проходить військову службу на керівних посадах в регіональних органах та Центральних управліннях Служби безпеки України. Має статус учасника бойових дій.

Мови: українська, англійська. Автор 9 наукових публікацій з питань адміністративного права.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їхнього сприйняття.

У результаті попередньої експертизи дисертації Швайки М.М. і повноти публікації основних результатів дослідження.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Швайки Миколи Миколайовича на тему «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина Службою безпеки України».

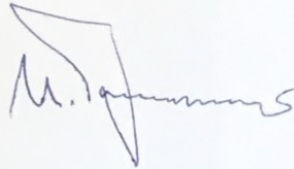
2. Визнати, що за актуальністю, ступенем наукової новизни,

обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Швайки М.М. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Швайки М.М. на тему «Адміністративно-правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина Службою безпеки України» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

Професор кафедри права
та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
університету ім. В. Винниченка
доктор юридичних наук, професор

В. Г. Грищенко

Рецензент

Доцент кафедри права
та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
університету ім. В. Винниченка
кандидат юридичних наук, доцент

О. А. Сокурєнко